

© Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava. Sva prava pridržana. Dopuštenje za ponovno objavljivanje ovog sažetka dano je isključivo u svrhu uključivanja u HUDOC bazu podataka Suda.

© Office of the Representative of the Republic of Croatia before the European Court of Human Rights. All rights reserved. Permission to re-publish this summary has been granted for the sole purpose of its inclusion in the Court's database HUDOC.

© Bureau de l'Agent de la République de Croatie devant la Cour européenne des droits de l'homme. Tous droits réservés. L'autorisation de republier ce résumé a été accordée dans le seul but de son inclusion dans la base de données HUDOC de la Cour.

SAŽETAK PRESUDE

SVETOVA I DRUGI PROTIV RUSIJE PRESUDA VIJEĆA OD 24. SIJEČNJA 2023. ZAHTJEV BR. 54714/17

*Pretraga doma i neselektivno oduzimanje osobnih stvari
protivno je jamstvima iz članka 8. Konvencije
koja jamstva su u predmetu podnositelja bila primjenjiva unatoč tome
što je Rusija prestala biti stranka Konvencije i odbila sudjelovati u postupku*

ČINJENICE

Prva podnositeljica zahtjeva aktivistica je za ljudska prava i novinarka koja je surađivala sa zakladom Otvorena Rusija. Spomenutu zakladu, kao neprofitnu organizaciju za promoviranje demokratskih vrijednosti u Rusiji, osnovao je i financirao g. Hodorkovski¹. Ostali podnositelji zahtjeva, članovi su obitelji prve podnositeljice, također novinari i aktivisti. U siječnju 2017. Okružni sud u Moskvi, u *ex parte* postupku, a u vezi s kaznenom istragom o financijskim poslovima g. Hodorkovskog i njegovih poslovnih suradnika koju je još 2003. otvorio glavni državni odvjetnik, izdao je nalog za pretragu stana u kojem su živjeli podnositelji. Sukladno tom nalogu, 40 dana kasnije, izvršena je pretraga stana podnositelja te su zaplijenjene njihove osobne stvari. Istražitelj je također preuzeo podatke s računala prve podnositeljice koji su sadržavali intervjue i druge novinarske materijale. Sukladno navodima podnositelja, pretraga stana izvršena je na način da policijski službenici podnositeljima nisu pokazali svoje identifikacijske isprave niti su im dali primjerak naloga. Policijski službenici odbili su pričekati dolazak odvjetnika podnositelja prije nego li su započeli s pretragom, a po dolasku odvjetnika zabranili su mu da napravi kopiju naloga. Protiv zapisnika o izvršenoj pretrazi stana podnositelji zahtjeva uložili su prigovor zbog načina na koji je ona izvršena i činjenice da su zaplijenjene

¹ Mihail Borisovič Hodorkovski, poznat i pod svojim inicijalima MBK, ruski je poduzetnik u izgnanstvu, oligarh i oporbeni aktivist, koji je prije svog uhićenja 2003. godine i desetogodišnje zatvorske kazne koju je odslužio u Rusiji bio jedan od najbogatijih ljudi u zemlji. Za više detalja, [Khodorkovskiy protiv Rusije](#), br. 5829/04, stavci 7.-9., 31. svibnja 2011.).

njihove osobne stvari, no okružni sud odbio je razmotriti njihove pritužbe ističući da će zakonitost postupanja policije i istražitelja biti ispitana u nekom budućem trenutku tijekom kaznenog postupka protiv g. Hodorkovskog. Naknadno iznesena žalba i revizija podnositelja odbijene su iz istog razloga.

PRIGOVORI

U svom zahtjevu od 27. srpnja 2017. ESLJP-u podnositelji su prigovorili da pretraga njihovog stana i neselektivno oduzimanje osobnih stvari nije imala legitiman cilj, niti je bila zakonita i nužna u demokratskom društvu te je stoga bila protivna članku 8. Konvencije. Prva podnositeljica dodatno je prigovorila da je oduzimanje predmeta i dokumenata koji se odnose na njezin novinarski rad predstavljalo povredu članka 10. Konvencije.

OCJENA ESLJP-a

Prethodno pitanje

Dana 16. ožujka 2022. Ruska Federacija prestala je biti članica Vijeća Europe, a 16. rujna 2022. prestala je biti i stranka Konvencije. S istim datumom prestala je i dužnost suca Ruske Federacije pri ESLJP-u², a ruska vlada odbila se pisano očitovati i sudjelovati u postupku.

U svjetlu tih iznimnih okolnosti, ESLJP je prije nego li je mogao odlučiti o dopuštenosti i osnovanosti zahtjeva podnositelja, morao utvrditi: i) je li nadležan odlučivati u predmetu podnositelja, te ii) od kakvog je značaja činjenica da vlada tužene države ne sudjeluje u postupku.

i) Je li ESLJP nadležan odlučivati u postupku?

Pozivajući se na tekst članka 58. Konvencije, prvenstveno na stavke 2. i 3., kao i na Rezoluciju Europskog suda za ljudska prava o posljedicama prestanka članstva Ruske Federacije u Vijeću Europe u svjetlu članka 58. Europske konvencije o ljudskim pravima od 22. ožujka 2022.³, ESLJP je potvrdio da država koja je prestala biti visoka ugovorna stranka Konvencije na temelju

² 16. ožujka 2022. Odbor ministara Vijeća Europe, donio je Rezoluciju CM/RES(2022)2 s kojom je Ruska Federacija prestala biti član Vijeća Europe, a 22. ožujka 2022. ESLJP je na plenarnoj sjednici, usvojio „Rezoluciju Europskog suda za ljudska prava o posljedicama prestanka članstva Ruske Federacije u Vijeću Europe u svjetlu članka 58. Europske konvencije o ljudskim pravima“. Sukladno navedenoj Rezoluciji, Ruska Federacija prestala je biti visoka ugovorna stranka Konvencije 16. rujna 2022., po proteku roka od 6 mjeseci. Dodatno, 5. rujna 2022. na plenarnoj sjednici službeno je primljeno na znanje da će dužnost suca Ruske Federacije pri ESLJP-u prestati postojati nakon 16. rujna 2022. Posljedično, nije više postojala lista *ad hoc* sudaca koji bi bili podobni sudjelovati u odlučivanju u predmetima protiv Rusije te je predsjednik vijeća analognom primjenom pravilu 29. stavak 2. Poslovnika Suda imenovao drugog izabranog suca za *ad hoc* suca u predmetu podnositelja.

³ Službeni tekst predmetne [Rezolucije na engleskom jeziku](#).

činjenice da je prestala biti članica Vijeća Europe nije oslobođena svojih obveza temeljem Konvencije u pogledu bilo koje radnje ili propusta koje je ta država izvršila odnosno propustila izvršiti prije datuma od kojeg je prestala biti članica Konvencije. Budući da su se navodne povrede Konvencije zbog kojih su podnositelji prigovorili ESLJP-u dogodile prije 16. rujna 2022., odnosno prije dana kada je Ruska Federacija prestala biti članica Konvencije, ESLJP je utvrdio da je nadležan suditi o zahtjevu podnositelja.

ii) Učinak nesudjelovanja vlade tužene države u postupku

ESLJP je prihvatio da je ruska vlada time što nije podnijela pisana očitovanja, kada je to od nje zatraženo, očitovala svoju namjeru da se suzdrži od daljnjeg sudjelovanja u postupku podnositelja. Međutim, sukladno Konvenciji, države su dužne osigurati sve potrebne uvjete kako bi se omogućilo pravilno i učinkovito ispitivanje zahtjeva (*Carter protiv Rusije*, br. 20914/07, stavci 92.-94., 21. rujna 2021.⁴). Dodatno, pravilom 44A Poslovnika Suda, predviđena je dužnost suradnje stranaka s ESLJP-om.

Nadalje, u kontekstu ocjene dokaza, ESLJP je usvojio standard dokazivanja „izvan razumne sumnje“. ESLJP je napomenuo da navedeni standard ne treba poistovjećivati sa istoimenim standardom koji postoji u nacionalnim postupcima jer zadaća ESLJP-a nije ocjenjivati o kaznenopravnoj ili građanskopravnoj odgovornosti, već ispunjava li država obveze koje je preuzela Konvencijom i njezinim Protokolima. Također, u postupku pred ESLJP-om ne postoje posebne procesne zapreke za ocjenu dopuštenosti dokaza i pravila o dokazivanju te ESLJP svoja utvrđenja donosi temeljem slobodne ocjene dokaza. Pritom raspodjela tereta dokazivanja ostaje suštinski povezana sa specifičnošću činjenica, prirodom iznesenih navoda i konvencijskim pravom o kojem je riječ, kao i ponašanjem stranaka (*Gruzija protiv Rusije (I)* [VV]⁵, br. 13255/07, stavci 93.-95., ECHR 2014). U skladu, s pravilom 44C, stavkom 2. Poslovnika Suda, propust ili odbijanje ugovorne stranke učinkovito sudjelovati u postupku neće, sam po sebi, biti razlog zbog kojeg vijeće može obustaviti ispitivanje zahtjeva. Predmetna odredba djeluje kao klauzula kojom se omogućuje ESLJP-u nositi sa situacijama u kojima bi ugovorna stranka svojom neaktivnošću ili opstrukcijom nastojala ometati vođenje postupka. Sukladno dosadašnjoj praksi ESLJP-a, situacije u kojima neka država nije sudjelovala u nekim fazama postupka nisu sprječavale ESLJP da ispita zahtjev jer je ESLJP smatrao da se na taj način vlada tužene države odriče prava na sudjelovanje, a ESLJP se zadovoljio s utvrđenjem da je nastavak postupanja u takvom predmetu bio u skladu s pravilnom djelovanjem pravosudnog sustava (*Danska, Norveška i Švedska protiv Grčke*, br. 4448/70, (plenarna) odluka Komisije od 16. srpnja 1970.). Pritom, neučinkovito sudjelovanje tužene države u postupku ne dovodi automatizmom do prihvaćanja zahtjeva podnositelja, već se ESLJP iz dostupnih dokaza mora uvjeriti da je zahtjev činjenično i pravno utemeljen (*Cipar protiv Turske* [VV], br. 25781/94, stavak 58., ECHR 2001).

⁴ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

⁵ Sažetak presude dostupan je i na [hrvatskom jeziku](#).

Prestanak članstva ugovorne stranke u Vijeću Europe ne oslobađa je obveze suradnje s tijelima Konvencije. Predmetna dužnost obvezuje državu dokle god je ESLJP nadležan za rješavanje zahtjeva koji su proizašli iz radnji ili propusta koji mogu predstavljati povredu Konvencije, pod uvjetom da su se dogodili prije datuma na koji je tužena država prestala biti strankom Konvencije. S obzirom da to u predmetu podnositelja nije sporno, propust tužene države da sudjeluje u postupku pred ESLJP-om nije prepreka za ispitivanje zahtjeva podnositelja.

Dopuštenost i osnovanost

ESLJP nije dvojio da je zahtjev podnositelja dopušten te da je pretraga stana podnositelja kao i oduzimanje njihovih osobnih stvari predstavljala miješanje u njihovo pravo na poštovanje privatnog života i doma u smislu članka 8. Konvencije. Stoga je ispitao opravdanost takvog miješanja kako bi utvrdio je li ono bilo: i) zakonito, ii) u skladu s legitimnim ciljem te iii) nužno u demokratskom društvu (*Avaz Zeynalov protiv Azerbajdžana*, br. 37816/12 i 25260/14, stavak 78., 22. travnja 2021.).

U tom smislu, ESLJP je primijetio da podnositelji zahtjeva nisu dobili primjerak naloga za pretragu stana, već im je dopušteno samo da ga kratko pročitaju. Također, ruski sudovi odbili su preispitati zakonitost izdavanja naloga i postupanje nacionalnih vlasti tijekom pretrage, a ruska vlada odbivši sudjelovati u postupku pred ESLJP-om nije dostavila nikakve dokumente ili očitovanja u prilog svoje obrane. U skladu s tim, ESLJP je zahtjev podnositelja ispitao u svjetlu njihovih očitovanja, presumirajući da su ona točna kada su potkrijepljena dokazima i sve dok drugi dostupni dokazi ne dovode do drugačijeg zaključka.

ESLJP nije pronašao nikakve naznake da su podnositelji zahtjeva bili okrivljeni za bilo koje kazneno djelo ili nezakonite radnje, a njihov dom pretražen je u vezi s kaznenim postupkom koji se vodio protiv trećih osoba u kojima podnositelji zahtjeva nisu imali nikakav status. ESLJP je stoga zaključio da se nalog za pretragu stana podnositelja nije temeljio na osnovanoj sumnji da bi se u njihovom domu mogli pronaći predmeti povezani s kaznenim djelima. Navedeno potvrđuje i činjenica da je nalog o pretrazi stana podnositelja donesen 14 godina nakon što je kazneni postupak protiv trećih osoba pokrenut, a izvršen je 40 dana nakon što je donesen čime je dodatno dovedena u pitanje svrhovitost i osnovanost takve pretrage. Pored toga, zapisnik o pretrazi kojeg su podnositelji dostavili ESLJP-u, a koji je odražavao jezik i formulacije iz naloga za pretragu stana, bio je sastavljen na način da su korišteni nejasni i općeniti pojmovi koji su policiji omogućili da bez ograničenja pretražuje i oduzima predmete iz stana, uključujući i osobne predmete podnositelja. Takva praksa donošenja naloga kojima se vlastima daje praktički neograničena diskrecija pri njihovom izvršenju, nije u skladu s uvjetom „nužnosti u demokratskom društvu“ te predstavlja postupanje za koje je ESLJP, u radnijim predmetima protiv Rusije, utvrdio da je protivno članku 8. Konvencije (*Kolesnichenko protiv Rusije*, br. 19856/04, stavak 33., 9. travnja 2009., *Misan protiv Rusije*, br. 4261/04, stavak 60., 2. listopada 2014.).

Slijedom navedenog, ESLJP je utvrdio da je podnositeljima povrijeđeno pravo na poštovanje privatnog života i doma.

ESLJP je također utvrdio povredu članka 13. u vezi s člankom 8. Konvencije, budući da su ruski sudovi odbili razmotriti pritužbu podnositelja zahtjeva zbog načina na koji je donesen nalog o pretrazi i kako je ona provedena, čime je podnositeljima uskraćeno njihovo pravo na djelotvoran pravni lijek.

Konačno, ELSJP je utvrdio i povredu članka 10. Konvencije. Naime, čak i ako svrha pretrage i oduzimanja predmeta nije bila otkrivanje novinarskih izvora prve podnositeljice, formulacija naloga i opseg pretrage bili su preširoki da bi se isključila ta mogućnost, stoga miješanje u novinarsku slobodu izražavanja prve podnositeljice nije bilo razmjerno niti nužno u demokratskom društvu.

PRAVEDNA NAKNADA

Na ime naknade neimovinske štete ESLJP je svakom podnositelju pojedinačno dodijelio iznose od 4.000 do 12.000 EUR.